

Notes d'un diari imaginari: Rilke sobre Hammershøi

NICHOLA DEANE

«Ahir vaig conèixer Hammershøi... Estic segur que com més t'hi relaciones, més l'entens i més aprens a valorar la seva senzillesa natural. Tornaré a veure'l, però no podem conversar perquè ell només parla danès i entén molt poc l'alemany. Em va fer l'efecte que pinta i prou, i que no pot o no vol fer res més.» Aquesta és la descripció que Rainer Maria Rilke va fer de la trobada que, a la tardor de 1904, va tenir amb Vilhelm Hammershøi, a Copenhaguen. L'interès i l'admiració de Rilke coincidia amb l'èxit que l'artista danès tenia en aquell moment a Alemanya. L'autor austríac volia escriure un assaig sobre aquest pintor, una tasca que la incapacitat de Hammershøi per a mantenir cap conversa va complicar molt. Tot i que Rilke esmenta breument aquesta visita en algunes cartes, mai no va completar l'assaig. En el text següent, la poeta anglesa Nichola Deane recrea la trobada entre ambdós artistes.

El tinc davant meu, assegut en una cadira de fusta polida, les mans als braços del seient. La fusta reflecteix la llum. Tot el que hi ha a l'apartament de Strandgade irradia blancor. La llum cau damunt Hammershøi i s'hi queda. La seva dona, Ida, ens serveix cafè. Els miro les cares, tots dos tenen una expressió suau gairebé idèntica. La buidor d'aquesta cambra espartana brolla dins les seves mirades perdudes.

Perquè, qui pot suportar mirar res fixament en aquest lloc? Hi ha pocs objectes per a triar: una taula, un bol, una cadira o dues; els quadres. Aquí res no ens pot distreure de la llum. De fet, els meus hostes, gentils i insegurs,

semblen tan distants —és com si no fossin amb mi— que em pregunto com començarem a parlar. L'Ida sembla que sempre miri més enllà de les quatre parets: en quin punt de l'espai descansen els seus ulls? Hammershøi mira en silenci. Vull que el trenqui, aquest silenci, només per a mi. Vull que em digui alguna cosa, ara que som l'un davant de l'altre i bevent cafè: he fet una peregrinació per arribar fins a ell.

Les seves paraules s'eleven com bombolles de llum i esclaten abans no li arriben a la llengua; l'han abandonat: són als quadres de les dones (germana, esposa, i criada). Aquestes dones només poden girar-li l'esquena; tot i

això, ell en sosté la tristesa, i l'expressa amb els tons negres, grisos i blaus, i amb la manera com recull els seus cossos suaument encongits i els colls nus, i els dóna vida, com si els acabés de tocar. Oh, acte de generositat: ell es lliura al silenci d'elles. Ell és aquestes dones, la respiració i meditació de les quals fan que l'habitació bulli.

Miro com fa un glop de la tassa blanca que sosté. La seva mirada és baixa i introvertida com la d'una dona, com si reservés l'esguard amorós per als espais que pinta. Començo a preguntar sobre la imatge de la dona al dormitori, la que s'està entre dos llits separats, d'esquena. Però no em respon, i acabo parlant-ne com si parlés a l'aire, com un actor que assaja el seu discurs davant d'un auditori buit. Parlo de la dona que contempla un paisatge d'hivern, com si suportés el món distant entre les espatlles caigudes. De l'exterior amargant tan sols ens n'arriba una esclatxa, un esclat fugisser: arbres nus i matolls; neu a terra; una llum glaçada, desprietada. No hi ha cap ocell que canti, ni tan sols una ànima que esquitxi la vista. No: ella és el terra dur i fred i l'arbre despullat. Ella és la llum glaçada, incapaç de plorar. Sí, les llàgrimes hi són —li cauen a les mans, que amaga—, però li semblen estranyes, remotes com diamants o un rosari desfilat.

I és ara, ara i prou, mentre penso en veu alta sobre aquestes llàgrimes, que els llavis d'ell s'arrosen una mica i tot d'una adquireixen vida. La seva mirada parpelleja i tremola, balla com Saturn quan el mirem amb un telescopi. El fa feliç que m'agradin els seus quadres, diu. «Hem esperat la vostra arribada, senyor Rilke, amb...» i aquí fa una pausa i s'enfila amb certes dificultats a una paraula. «Plaer», intervé l'esposa, obrint-me la seva mirada com una mà. Però ell la mira fixament i la paraula de la dona desapareix.

Trec el tema de les exposicions, les vendes, el prestigi. Estossega, s'enrojola una mica. Amb la mà s'enduu les meves paraules. M'adono que és fútil continuar per aquest camí. Ningú no li pot arrabassar aquestes teles, ningú no pot ferir la seva obra. Podria vendre cadascun d'aquest retrats i interiors i no perdre'n cap. Sentiments escampats, sembrats com estrelles tristes. Ell és una galàxia més enllà, suportant tots aquests sentiments com una mare.

Atanseu-vos a aquestes teles un sol cop i no en rebreu res. Memoritzeu-les i torneu-hi i us transmetran una solitud com la del batec d'unes ales. Són les úniques teles preparades per a enlairar el vol. Com haurien de fer els poemes, anul·len les imatges que contenen a favor de ser absorbides pel nostre pols, múscul, i l'abast de la ment.

Hammershøi està preparat per a pintar d'aquesta manera tan ruïnosa, però estem preparats per a rebre'l? El seu esguard sembla que hi doni resposta mentre arreplego els guants i el barret i me'n vaig. He recollit un grapat d'imatges i em sento ric. Però dubto que la llum hagi madurat dins meu (ell havia viatjat més profundament dins seu que no pas jo

dins meu). Com podia jo transmetre les seves habitacions lluminoses per mitjà de paraules fràgils, quan la llum de Hammershøi encara descendia com un meteor directament al meu estern? Oh, ha de caure-hi bé. S'ha de convertir en experiència, aquest coneixement que compartim: tan sols el que ja no hi és pot viure realment. Ara bé, el món deurà comprendre que hagi marxat amb les mans buides? I entendre la joia singular que sento perquè he perdut?

VILHELM HAMMERSHØI (1864-1916), pintor danès, nascut a Copenhagen. Els seus quadres es caracteritzen perquè hi representa, sobretot, figures femenines en cambres sòbries i austeres. Són pintures melangioses dominades per una gran sensació de silenci i fredor, en gran part a causa d'una paleta de colors dominada pels grisos. La seva obra va caure en l'oblit durant força anys fins que alguns artistes simbolistes la van reivindicar com a model. Avui dia, juntament amb Edvard Munch, és el pintor escandinau més conegut.

RAINER MARIA RILKE (Praga, 1875 – Val-Mont, 1926) és un dels poetes més importants en llengua alemanya. Una de les seves obres més conegudes és *Cartes a un poeta jove*; en català també podem llegir-ne *Rèquiems* (2012), *Cinquanta poemes de Neue Gedichte* (2011), *Poemes francesos* (2011), *Els quaderns de Malte* (2010), *Històries del bon Déu* (2009), *Sonets a Orfeu* (2005) i *Diari 1898-1900* (1994).

NICHOLA DEANE (Bolton, 1973) és poeta. L'any 2002 es va doctorar en filosofia a la Universitat de Manchester. És professora en un institut de secundària a Warwickshire. L'any 2012 va publicar el poemari *My Moriarty*, amb el qual va guanyar diversos premis.